

# Quan el bosc es torna negre

## Ja fa més de 20 anys del gran incendi del Montseny i la Selva

Aquest estiu passat es va complir el vintè aniversari dels incendis que van castigar Catalunya el 1994. Al llarg d'aquell estiu hi va haver una seixantena d'incendis, dotze dels quals de grans dimensions. Parlem amb l'ambientòleg Martí Boada, el bomber Josep Gou i el silvicultor Àlex Serrahima per entendre l'impacte del foc i analitzar-ne les vies de prevenció.

**ANDREU PUJOL MAS** > TEXT

ARXIU AJUNTAMENT DE BUIXALLEU > FOTOS

**Q**uè va passar l'estiu de 1994 al Montseny, exactament, que hagi generat aquesta activitat de record més de 20 anys després? Cap al migdia del 10 d'agost de 1994, a Gualba, es va iniciar una combustió per motius que encara es desconeixen. De bon principi ja es van haver de desallotjar habitatges d'aquell municipi, una casa de colònies i les instal·lacions del RACC. Les flames van arribar a les primeres urbanitzacions de Gualba i, de seguida, Breda i Arbúcies es van quedar sense telèfon i electricitat. Ràpidament el foc avançà fins a encerclar Breda, posà en setge tots els seus habitants i va fer explotar un restaurant. Muntanya amunt, les flames pujaren el coll de n'Orri i van arribar fins a la urbanització Fogueres de Montsoriu, d'on 50 famílies van haver de ser evacuades a Arbúcies. Riells i Viabrea també va patir la tirania del foc. Es van cremar algunes cases i es van haver de desallotjar urbanitzacions. En total, en mig dia, s'havien cremat 3.500 hectàrees, de les

quals 700 eren del Montseny. Mentrestant, a Sant Pere Cercada (Santa Coloma de Farners), s'havia iniciat un altre foc i es temia que els dos fronts s'acabessin ajuntant. La temuda unió va esdevenir-se l'endemà, el dia 11, cap a les 5 de la tarda. El poble de Massanes i urbanitzacions com la de Can Fornaca van viure moments de pànic, i a Hostalric es temia per la possible explosió de la gasolinera de l'entrada del poble. Des del punt de vista ecològic, el que més feia patir era que les flames s'anaven enfilant cap a la vall de Santa Fe amb una llengua de foc que va grimpar per la riera de Gualba. Finalment, l'incendi va poder ser controlat el dia 12 gràcies a un canvi del vent —el vent de ponent, més sec, va ser substituït pel de llevant, més humit— però el paisatge ja havia canviat completament, i s'havia convertit en una gran taca ne-

**Els rastres del foc en el bosc han desaparegut molt més ràpidament que en la ment de les persones**



>> Foto d'Ingrid Callau, feta el 10 d'agost de 1994, a les dues de la tarda, des de la zona de Gaserans a Sant Feliu de Buixalleu.

gra des de Gualba fins a Santa Coloma de Farners. El qui escriu aquestes paraules, quan van passar aquests fets, tot just tenia vuit anys. Això no li impediria recordar l'incendi, si no fos perquè no era a Breda aquells dies. Quan vaig tornar, a banda de trobar-me el paisatge totalment canviat, vaig captar un relat, un trauma col·lectiu del qual he quedat exclòs. També roman l'orgull d'aquells que



pogueren participar com a voluntaris en les tasques d'extinció. Per contra, els rastres del foc en el bosc han desaparegut molt més ràpidament que en la ment de les persones.

#### **Massa boscos i massa densos**

Això m'encurioseix, i ho comento amb el geògraf i ambientòleg Martí Boada, gran coneixedor del Montseny i de la seva gent. Explica que el bosc mediterrani està preparat per regenerar-se després dels incendis, ja que les seves espècies han desenvolupat estratègies per fer-ho. És el cas de l'alzina, que té bona part de la seva massa situada al subsòl, la qual cosa en facilita el rebrot després de la destrucció per incendi. També trobem mecanismes en els pins, que difícilment sobreviuen al foc però, per contra, fan que les seves pinyes surtin disparades amb les altes temperatures i així s'escampin els pinyons, fet que n'afavoreix la reproducció. O el suro, que serveix d'aïllament tèrmic que permet sobreviure a l'arbre del mateix nom. Al Montseny és molt difícil trobar-hi, a simple vista d'un ull inexpert, se-

*>> Foto feta des de Riudarenes per la família Carreras Formiga, en què es poden veure les dues columnes dels dos focs que hi havia (el de Gualba i el de Santa Coloma de Farners).*

qüeles d'aquell foc, excepte en una zona propera a Gualba, on es va produir una important erosió del sòl que no va permetre que el bosc tornés a néixer. Martí Boada ens explica la diferència entre el comportament de l'ésser humà i el del bosc: «L'endemà del foc hi ha una gran consternació, sempre, però una altra cosa és com reacciona el bosc», diu. «Etològicament els humans ens posem

**Al Montseny és molt difícil trobar-hi, a simple vista d'un ull inexpert, seqüeles d'aquell foc, excepte en una zona propera a Gualba, on es va produir una important erosió del sòl que no va permetre que el bosc tornés a néixer**

nerviosos amb el foc. No hem d'oblidar que nosaltres som uns primats —això no agrada gens quan es diu— i quan veiem un foc ens excitem. No passa el mateix amb altres fenòmens».

Un problema de fons pel que fa a la qüestió dels incendis forestals és la infraexplotació del bosc: «El bosc està en augment. El 40 % del país, aproximadament, l'any 1970 era cobert de boscos. Actualment estem al voltant del 60 %. El Montseny fa 40 anys estava clapsat de masos, i al voltant d'aquests masos hi havia els conreus i les pastures. D'aleshores ençà se n'han tancat 700 i el bosc ha augmentat de manera espectacular. Però no només ha augmentat horitzontalment, sinó també verticalment, perquè la quantitat de fusta dreta és molt més gran: hi ha més arbres, i els arbres són molt més grans. En un bosc on hi havia 1.500 arbres per hectàrea ara n'hi ha 15.000. Com que hi ha hagut un canvi energètic, la gent ja no fa anar els forns amb carbó i llenya i s'ha passat als combustibles fòssils. Anteriorment el consum per càpita era de 5 tones anuals de fusta, que



es feia servir per escalfar-se, cuinar, fer bigues per a les cases, mobles...».

No només aquesta realitat pot portar a augmentar la virulència dels incendis. L'urbanisme fa que n'augmenti l'impacte sobre les persones, explica Boada: «Hi ha un fenomen relativament nou, que es va iniciar a la dècada dels anys setanta: anteriorment mai no s'havia construït dins dels boscos. La gent va marxar de pagès i es venien finques enormes perquè els grans propietaris van passar de viure del bosc a anar-se'n en orris. Amb aquestes finques es va fer especulació urbanística i tot això es va omplir d'urbanitzacions que no només van alterar la vida de la població autòctona, sinó que van portar població en un lloc amb alta capacitat d'encendre's. Quan hi ha un incendi en aquests llocs hi ha un problema social molt important i hi pot haver víctimes».

El gran incendi que tenim més recent en el record de les comarques gironines —també de tot el país— és el que es va produir a l'Empordà l'any 2012. Parlo amb el bomber Josep Gou,

*>> Fotos d'Ingrid Callau on es veu l'evolució del foc en diferents moments des de Sant Feliu de Buixalleu.*

del parc de Figueres, per tal que m'expliqui la seva visió sobre l'assumpte. És un bomber veterà, té 57 anys, i ha participat en l'extinció de diversos incendis. En destaca aquest darrer i el que es va produir l'any 1986. En termes generals coincideix amb la visió de l'expert montsenyenc: «A l'Empordà hi ha hagut una bona colla d'incendis i n'hi seguirà havent. En realitat és que hi ha una problemàtica de fons sobre la qual actuen les causes puntuals. El que fa que els incendis agafin molta virulència és la política agrària i forestal, que fa que tot el bosc

**El Montseny, fa 40 anys, estava clapissat de masos, i al voltant d'aquests masos hi havia els conreus i les pastures. D'aleshores ençà se n'han tancat 700 i el bosc ha augmentat espectacularment**

estigui mal gestionat. Hi ha una gran quantitat de bosc, que té continuïtat i que conté una càrrega de combustible molt alta. Els incendis cada vegada seran més grossos, i a nosaltres se'ns envia a fer una cosa impossible, perquè fins que no hi hagi un canvi de política de gestió de les masses forestals això no té solució. Al foc del 1986, aquí a l'Empordà, no ens va passar el que ens passa ara quan, sovint, hem d'obrir camins per a les mànegues a cop de serra mecànica: a llocs on abans encara es passava ara ja no es pot passar. En aquest darrer foc també ens vam trobar que moltes vinyes i conreus existents l'any 1986 ja estaven abandonats i el bosc s'hi havia obert pas. A banda d'això, els bombers ens hem trobat sovint amb un problema relacionat amb l'ordenació del territori: el foc entra a les urbanitzacions. I és clar, hi ha urbanitzacions que són cases al mig d'un bosc, i quan passa això sí que tens un problema seriós. De fet, si comences a comptar-ho tot veus que, per ara, encara hem tingut sort, perquè hi podria haver hagut uns quants morts més dels que hi ha hagut».





>> *Fotografia de Jordi Guix on es veu com la columna de foc crema Sant Feliu de Buixalleu.*

### Una responsabilitat de tothom

Les converses mantingudes apunten allà mateix, i tot porta a la conclusió que els propietaris de boscos tenen un paper cabdal en la prevenció d'incendis. És per això que em dirigeixo a Àlex Serrahima, que és advocat assessor del Consorci Forestal de Catalunya i també és silvicultor. Gestiona els boscos familiars a la zona del Montseny-Guilleries. M'explica que a Catalunya hi ha dos milions d'hectàrees de massa forestal i que el problema de fons és que el sector forestal no és rendible. «El primer pla de xoc que hem de fer és procurar que les finques que actualment es gestionen continuïn gestionant-se, perquè això ja és una cosa que tenim guanyada. Com es fa això? Subvencionant el propietari amb un 40 % de la inversió, tal com es feia abans de la crisi. Si mantenim aquest cofinançament públic seguim donant oli a l'engranatge, i això és un pressupost d'entre 9 i 12 milions d'euros per a tota Catalunya, que és una quantitat assumible i que ajuda a la prevenció d'incendis i a donar vida al

territori». L'Àlex Serrahima també aposta pel cobrament per l'accés al bosc: «El pas endavant que podem fer com a país és canviar la mentalitat i ser conscients que els boscos són privats i que el seu manteniment té un cost. Si això ho tenim clar podem establir un pagament per serveis ambientals: pagar una llicència per caçar bolets, collir castanyes, anar en bicicleta pel bosc... Hi ha d'haver un pagament per tot això que s'inverteixi en la gestió forestal creant

**Cal apostar per les calderes de biomassa, que serveixen per fomentar el producte de proximitat i l'autosuficiència com a país, perquè el petroli ve d'Aràbia, però la biomassa ve del Montseny**

un fons forestal de Catalunya. Aquestes mesures farien avançar cap a l'autosuficiència de la gestió dels boscos amb allò que per si mateixos produeixen». Pel que fa a l'explotació de la biomassa com a combustible, considera necessari que «s'aposti per les calderes de biomassa, no només en l'àmbit públic, sinó també en el privat. Això també serveix per fomentar el producte de proximitat i l'autosuficiència com a país, perquè el petroli ve d'Aràbia, però la biomassa ve del Montseny. Ens cal un govern català que hi aposti i que no estigui subjecte als interessos de les companyies petroleres i energètiques».

Al final resulta, doncs, que la primera responsabilitat en la prevenció d'incendis és nostra, i no pas només mirant d'evitar llançar burilles enceses o no fent barbacoes vora les arbredes, sinó amb qüestions molt més de fons, com el nostre consum energètic o la conscienciació que tenim sobre l'ús social del bosc.

**Andreu Pujol Mas**  
és historiador.